

Список використаних джерел

1. Дегтяр А.О. Прийняття державно-управлінських рішень у соціальній сфері : монограф. / А. О. Дегтяр, О. А. Дегтяр. – Х. : Вид-во С.А.М., 2014. – 252 с.
2. Дегтяр О.А. Інституціональний механізм державного управління соціальною сферою / О.А. Дегтяр // Теорія і практика державного управління : зб. наук.пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. – Вип. 1 (40). – С. 221–229.
3. Додон Н.Г. Упровадження соціокультурної політики щодо формування ціннісних орієнтацій на регіональному рівні [Електронний ресурс] / Н.Г. Додон // Державне будівництво. – 2014. – №1. – Режим доступу до журналу: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/2/17.pdf>.
4. Корецький М.Х. Стратегічне управління : навч. посіб. / М.Х. Корецький, А. О. Дегтяр, О. І. Даций. – К. : Політехніка, 2009. – 240 с.
5. Малиновський В.Я. Державне управління : навч. посіб. / В.Я. Малиновський. – К. : Атака, 2003. – 576 с.
6. Мельниченко Н.О. Засади конституційного регулювання соціокультурної сфери країн ЄС / Н.О. Мельниченко // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – № 3. – С. 286–289.
7. Одінцова Г.С. Теорія і історія державного управління: Опорний конспект лекцій і методичні вказівки до проведення практичних занять / Г.С.Одінцова, Н.М. Мельтюхова. – Х. : УАДУ (ХФ), 2001. – 136 с.
8. Петрова І. В. Проектування у соціокультурній сфері : навч. посіб. / І.В. Петрова. – К. : КНУКіМ, 2007. – 372 с.
9. Петрушенко Ю.М. Фінансове забезпечення культурного розвитку регіону / Ю.М. Петрушенко, Ю.Г. Шишова // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2013. – № 2, Т. 2. – С. 160–169.
10. Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України : монограф. / [О.С. Онищенко, В.М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 2013. – 224 с.

УДК 351: 316.343.654

*Дегтяр А. О., д.держ.упр., проф., ХДАК
Соболь Р. Г., к.держ.упр., доц., ХарПІ НАДУ*

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

У статті проведено аналіз процесів організації та регулювання ринку страхових послуг в країнах Західної Європи. Виявлено, особливості розвитку систем страхування та головних суб'єктів ринку. З'ясовано, принципи згідно з якими

діє механізм зменшення ризиків у процесі державного регулювання.

Ключові слова: страхові послуги, організація процесу державного регулювання, механізм зменшення ризиків, страховий ринок Західної Європи.

The article analyzes the processes of the organization and regulation of the insurance market in Western Europe. The features of insurance systems and key market players. Found out the principles according to which a mechanism to reduce the risks in the regulation.

Keywords: insurance services, the organization process of the regulation mechanism to reduce the risks, the insurance market in Western Europe.

Постановка проблеми. У всіх європейських країнах страхування є стратегічним сектором економіки. Об'єм резервів і терміни, на які розміщуються кошти, перетворюють страхові компанії в найпотужніші фінансово кредитні інститути. За допомогою своєї діяльності вони концентрують у своїх руках величезну фінансову міць.

Розлад між загальнонаціональним регулюванням умов діяльності страхових організацій та міжнародною природою страхування обумовив формування інтеграційних напрямів в законодавстві, які регламентують страхову діяльність в країнах Західної Європи. Подібні практики цінні для України, що і обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В літературі відомі численні спроби сформулювати теоретичні визначення суті та змісту організації та регулювання ринку страхових послуг в країнах Західної Європи, серед них такі автори , як Адамчук Н.Г., Гвозденко А.А., Горбач Л.М., Гребенщиков Э.С., Роік Г.А., Шахов В.В. та ін. Однак, на наш погляд, науковці не повністю розглядають предмет організації та регулювання ринку страхових послуг в країнах Західної Європи.

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення проблем і перспектив розвитку процесів організації та регулювання ринку страхових послуг в країнах Західної Європи. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання: провести аналіз процесу організації та регулювання ринку страхових послуг в країнах Західної Європи; виявити особливості взаємозв'язку страхування та державного регулювання; з'ясувати принципи згідно з якими діє загальна система страхових послуг в країнах Заходу.

Виклад основного матеріалу. Страхова діяльність у країнах Заходу нараховує вже більше 300 років. Починалась вона з розвитку страхування від пожеж після великої пожежі в Лондоні 1666 року та створення «Кавового дому Едварда Ллойда» в 1668 році. Однак більшість законів, які регулюють діяльність страхових компаній, було прийнято зовсім недавно. Тепер ринок страхових послуг добре розвинутий і спирається на досить ґрунтовну правову базу. Лондон – найбільший у світі центр страхування, а також розміщення міжнародного пере-страхування. П'ята частина загального світового страхування, страхового бізнесу

на міжнародному ринку концентрується саме в британській столиці.

Найперший закон, якого прийнято у Великобританії і котрий діє до наших днів, – «Закон про страхування життя» 1774 року, що фактично зробив незаконними спроби спекулювати на смерті іншої людини. Нагляд за діяльністю страхових компаній вперше введено «Законом про компанії із страхування життя» 1870 року. Згідно з цим законом страхові компанії було зобов'язано робити відрахування та подавати річний фінансовий звіт до Міністерства торгівлі. У 1906 році "Законом про морське страхування" сформульовано законодавство, яке регулює укладення угод із страхування морських транспортних засобів. Сьогодні цей закон - єдиний законодавчий акт з даного питання. Нині діючі закони про страхові компанії на нормативні документи сформульовано на податку 1980-х років. У наступні роки було прийнято велику кількість законодавчих актів. Це пов'язано з інтеграцією європейської Спільноти та заходами із захисту інвесторів, які визначено в "Законі про фінансові послуги" 1986 року. Подальші зміни в законодавстві введено 1 липня 1994 року, коли вступили в дію "Третя директива із страхування життя" та "Директива із загального страхування" [1].

Централізована модель, про яку ми згадували вище, (ринок страхових послуг Англії) характеризується єдністю системи регулювання. У британській системі діє єдиний орган страхового нагляду. Усі страховики в країні підкоряються загальним правилам і нормативам. Така система набагато зручніше, як для цілей державного регулювання страхування, так і для самої страхової діяльності. Британська модель зовні здається найбільш ліберальною по відношенню до страховиків. Важливе значення в ній, поряд з державним регулюванням, мають механізми саморегулювання. Саме тому при аналізі британської моделі не слід забувати про те, що в рамках даної моделі багато регулюючі функції передані державою саморегулювальним організаціям, а не виключені взагалі. Операції зі страхування, як і в континентальній моделі, підлягають ліцензуванню, але нагляд за діяльністю страховиків з боку державних органів порівняно слабкий і відноситься переважно до контролю фінансового стану страховиків [2].

Страховий бізнес Великобританії протягом багатьох років концентрується в Лондоні, як світовому фінансовому центрі [3]. Найбільший Лондонський міжнародний страховий ринок обслуговує фінансові потоки ряду країн і компаній. Авторитет Лондонського міжнародного страхового ринку опирається на значний кадровий потенціал фахівців страхового ринку, високо-розвинену інфраструктуру ринку, а також присутність тут широко відомої за межами Великобританії страхової корпорації "Ллойд". У Лондоні розташовані представництва або дочірні структури всіх найбільших страхових компаній миру. Тут сконцентровані також центральні офіси всіх найбільших міжнародних страхових і перестраховувальних брокерів. Працює найстарші (засновані в 1760г) і найбільш авторитетні класифікаційні суспільства – Регістр судноплавства "Ллойд". У Лондоні розташовані штаб-квартири ряду міжнародних страхових організацій, а також деякі структури національного страхового ринку (інститут

Лондонських страховиків, інститут дипломованих страховиків і ін.), діяльність яких носить міжнародних характер [1]. Страхові компанії Великобританії не в праві займатися яким-небудь іншим видом бізнесу крім страхування.

Страхова справа у Великобританії має два головних напрями: 1) довгострокове страхування життя (контракти можуть укладатися на багато років); 2) загальне страхування (зокрема страхування від нещасних випадків і короткострокове страхування життя: контракти укладаються на строк не більше 1 року).

Нині понад 800 компаній уповноважені займатися у Великобританії одним чи кількома видами страхового бізнесу. Майже 450 компаній належать до Асоціації британських страховиків. Деякі компанії є так званими взаємними закладами на правах власності держателів їхніх страхових полісів. Страхові послуги також надають деякі "дружні товариства" (об'єднання фізичних осіб).

У Великобританії на ринку страхування також діють багато іноземних компаній, з якими британські тісно співпрацюють. Невеликі британські компанії, як правило, обмежують діяльність територією своєї країни. Більшість великих компаній, що займаються загальним страхуванням, працюють також за кордоном, діючи через філії, агенції чи пов'язані з ними місцеві (фірми. Форма страхових компаній:

1. Приватні компанії – з граничною відповідальністю та акціонерним капіталом. У цих компаніях акціонери мають істотніше право на отримання прибутку компанії. Більшість страхових компаній Великобританії є приватними.

2. Спільні компанії – належать власникам страхових полісів та існують для одержання прибутку. Вони створені для користі власників полісів. Ці компанії займаються страхуванням життя і становлять третину ринку всього страхування життя.

Типи страхових компаній: 1. Змішані страхові компанії (проводять як страхування життя, так і загальне страхування). 2. Філіали, які займаються загальним страхуванням життя. 3. Філіали, які займаються індивідуальним страхування життя. 4. Компанії, які займаються перестрахованням. 5. Корпорація "Ллойд".

Типи посередників:

1. Індивідуальні посередники: а) страхові брокери; б) брокери; в) брокери "Ллойда"; г) незалежні фінансові консультанти; д) страхові консультанти.

2. Страхові агенти: а) уповноважені представники; б) представники компаній.

Організації, які діють на ринку страхових послуг Великобританії: Асоціація англійських страховиків – складається з представників близька 400 страхових компаній, що покривають більше 90 відсотків ринку страхування. Фінансується за рахунок відрахувань членів організації. Функції Асоціації:

– тиск на уряд з метою створення необхідних умов розвитку страхування;

– забезпечення зв'язку з Міністерством торгівлі та промисловості;

– управління зв'язками з суспільством з питань індустрії страхування;

Інститут лондонських страховиків – асоціація морських та

авіастраховиків, які не входять до складу "Ллойда".

Лондонський страховий центр – біржа для страховиків, не пов'язаних з морським страхуванням на лондонському ринку, який не покриває "Ллойд".

Асоціація англійських страховиків та інвестиційних брокерів – лідер серед торговельних асоціацій у Великобританії.

Національна асоціація незалежних фінансових консультантів – лідер серед незалежних фінансових консультантів у Великобританії.

Інститут дипломованих страховиків – головний професійний заклад у Великобританії.

Розглянемо докладніше страховий ринок Німеччини, що характеризується динамічним розвитком. Щорічний приріст обсягу надходження страхових платежів становить у Німеччині 10%. Особисте страхування в структурі національного страхового ринку займає 37%.

Медичне страхування, що користується трохи меншою популярністю, чим в інших країнах Західної Європи, становить близько 12% загального обсягу надходження страхових платежів. Майнове страхування займає 51% національного страхового ринку в Німеччині [4].

У 1990 р. Німеччині налічувалося 115 страховиків, що обслуговують сектор договорів особистого страхування, 230 недержавних пенсійних фондів, 55 суспільств медичного страхування, 35 спеціалізованих перестраховальних компаній, 330 інших страховиків. Страховики в Німеччині не мають права займатися якою-небудь іншою діяльністю, крім страхування. Федеративний пристрій Німеччини є важливим чинником у розвитку каналів просування страхових послуг безпосереднім споживачам. Регіональні страховики підтримують свою фізичну присутність у всіх федеральних землях Німеччини.

Страхова справа в самій Німеччині сильно зарегульовано. У цей час діє закон про державний страховий нагляд 1983 р. з урахуванням наступних змін, внесених у грудні 198 р. і жовтні 1990 р., що містить основні правові норми, що регулюють ринок страхових послуг.

Усі діючі в Німеччині національні й іноземні страхові компанії підлягають обов'язковому державному нагляду з боку Федерального відомства нагляду за діяльністю страхових компаній (BAV), розташованого в Берліні. Основна мета діяльності федерального органа державного регулювання ринку страхових послуг – захист інтересів страхувальників.

Усі іноземні страхові компанії, що здійснюють операції прямого страхування в Німеччині, повинні пройти процедуру ліцензування. Доходи від страхової діяльності є об'єктом оподаткування. У цілому застосовується 50%-а ставка оподаткування прибутку від страхової діяльності. Податком 80% обкладаються страхові премії по всім укладених договорах страхування, крім страхування життя. Податок на додану вартість відносно сум страхових премій, що надходять на банківський рахунок страховика, не застосовується.

У Швейцарії клієнтами страхових компаній є практично всі фінансово-кредитні установи, промислові, торговельні, транспортні та сільськогосподарські

підприємства. Однією з умов успішної діяльності страхових компаній є їх активна інвестиційна діяльність на ринку капіталів [5, с. 51].

Особливо показовий приклад Франції, в якій довгий час розвивалася континентальна модель, але зараз відбувається відмова від жорсткого регулювання, його лібералізація. Зокрема, у 1986 р. у Франції було скасовано встановлення державою рамок коливання страхових тарифів. Одними з останніх у ЄС (на початку 90-х років) почали відмовлятися від контролю за тарифами Німеччина та Італія [6]. У Франції закон 1982 р. про страхування майна будь-яких осіб від наслідків стихійних лих передбачає, що держава повинна відпрацьовувати спеціальні «плани ризику», в яких будь-яка територія була б віднесена до тієї чи іншої зони небезпеки за вірогідністю схильності до тих чи інших стихійних лих.

При цьому відшкодування витрат від стихійного лиха не здійснюється в районах, які оголошені «зонами ризику», непридатними для будівництва та іншої діяльності через підвищену небезпеку. Також не відшкодовуються витрати у випадках порушення встановлених в даному районі правил попередження наслідків стихійного лиха. Проте всі будівлі чи види діяльності, які існували в районі до оголошення його «небезпечним» чи до розробки відповідних правил, підлягають страхуванню навіть тоді, коли не відповідають цим умовам [5, с. 54].

В Австрії з 1966 р. функціонує національний фонд катастроф, кошти якого використовуються на відшкодування народному господарству збитків від природних катастроф (зливи, зсуви і т.п.). Крім того, на державному і регіональному рівнях компенсується частина страхових внесків.

В Ізраїлі державне регулювання ринку страхових послуг направлено на те, щоб запобігти зловживанням при обігу досить великих коштів. Так, закони цієї держави чітко окреслюють не тільки сферу діяльності, але й обмежують свободу використання грошей застрахованих. Наприклад, кошти, зібрані на страхування життя, можуть бути використані тільки з цією метою. Переказати їх на інші види страхування суворо заборонено, і це жорстко контролюється фінансовими службами держави. Страхові компанії мають право вкладати кошти, одержані від населення у вигляді страхових внесків, тільки в державні облігації, і то не більше 50%. При цьому, компанії отримують гарантовані 4,5% річних, так що в накладі страхові компанії не залишаються. Не менш суворі і правила реєстрації компаній. Крім обов'язкової застави в 25 мільйонів доларів, претендент на цей вид діяльності зобов'язаний довести, що за ним не тягнеться «кримінальний хвіст». Перевірки проводяться досить суворо.

Перелік послуг, які надаються страховиками Ізраїлю, досить великий. При цьому страхові компанії намагаються розширити цю сферу, пропонуючи нестандартні види послуг. Наприклад, страхова компанія «Долев» концерну «Фенікс-Ізраїль» спеціалізується на страхуванні житла і машин. Програма «Доля для дому» ділиться на дві основні частини: страхування будинків, включаючи страхування стін, стелі, підлоги, балконів, труб і каналізаційного обладнання, електросистем, систем опалення та іншого майна, яке є невід'ємною частиною житла. Інша частина – це страхування вмісту квартири – меблів, побутових

електроприладів, аудіо- відеосистем, одягу, посуду, коштовностей і т.д. Цікаво, що за бажанням клієнта, страховий поліс може бути оформлений як на квартиру в цілому, так і на кожну її частину окремо [5, с. 34].

Не менш цікаві в Ізраїлі і програми страхування дітей. Лозунг “все краще – дітям” в цій державі не пусті слова. Наприклад, програма “Алюмім” страхової компанії “Менолайф-Менора” передбачає придбання страхового поліса для дітей будь-якого віку до 18 років за досить невелику ціну. Щомісячний внесок залежить від віку дитини і батьків: чим молодші батько й дитина, тим нижче внесок. При цьому, у випадку втрати працездатності страхувальник звільняється від щомісячних виплат, а компанія гарантує щомісячну допомогу на дитину до досягнення нею 21 року. В цьому віці поліс переходить у власність дитини.

Посередником між страховими компаніями та їх потенційними клієнтами виступають приватні агенти, як правило, освічені і добре підготовлені спеціалісти. Працюють вони на контрактній основі і можуть співпрацювати відразу з декількома компаніями – агенту це вигідно. Причина зрозуміла: різні компанії надають чисельні послуги з різних програм і, природньо, ціни також різняться. Тому агент завжди може підібрати клієнту те, що йому підходить. Оплата здійснюється на розрахунковий рахунок компанії, а агент отримує комісійні з кожної угоди. При цьому, податкові та фінансові служби держави суворо контролюють діяльність не тільки компанії, але й страхових агентів.

Висновки. Отже, страхування в країнах Європи являє собою частину міжнародного страхового ринку. Воно є важливим сектором національних економік, забезпечуючи перерозподіл 8-12% валового національного продукту. Акумуляовані через страхування кошти служать джерелом великих інвестицій. Фінансові потоки страхових компаній значною мірою орієнтовані на обслуговування державного внутрішнього боргу. Державне регулювання ринку страхових послуг в країнах Європи в основному спрямовано на контроль за фінансовою стороною роботи страхових компаній.

Список використаних джерел

1. Роїк Г. А. Вимоги Міжнародної асоціації органів нагляду за страхуванням : Стандарти нагляду щодо ліцензування / Г. А. Роїк // Страхова справа. – 2002. – № 1. – С. 69–72.
2. Шахов В.В. Введение в страхование / В. В. Шахов. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 289 с.
3. Адамчук Н. Г. Обзор страховых рынков ведущих стран мира / Н. Г. Адамчук, Р. Т. Юлдашев. – М. : Анкил, 2001. – 120 с.
4. Горбач Л.М. Страхова справа : навч. посіб. / Л. М. Горбач. – К. : Кондор, 2003. – 252 с.
5. Гвозденко А.А. Основы страхования : учеб. / А.А. Гвозденко. – М. : Финансы й статистика, 1998. – 304 с.
6. Гребенщиков Э. С. Финансовый кризис в мире: последствия и уроки для страхового бизнеса, регуляторов и страхователей / Э. С. Гребенщиков // Финансы. – 2009. – № 3. – С. 53–58.